

Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier

Av Helge Ridderstrøm (førsteamanuensis ved OsloMet – storbyuniversitetet)

Sist oppdatert 08.12.20

Foreldrelitteratur

(_sjanger, _sakprosa) Rådgivings-/veiledningslitteratur for foreldre, “der folk finner råd om stell og omsorg, helse og utvikling. Rådene er vevd inn i kulturelle modeller for ‘det gode menneske’ og ‘det gode liv’, for kjønn og kjærlighet.” (Andenæs 2005 s. 23)

“Diskursene om hvordan foreldreskap skal praktiseres føres mange steder – blant annet i rådgivningsbøker for foreldre [...] Ett av kjennetegnene ved denne sjangeren er at den kombinerer vitenskapelig kunnskap (særlig fra psykologi og medisin) og personlige erfaringer.” (Andenæs 2005 s. 24)

Feltnotater fra småbarnslivet (2019) av Kristin Storrusten, Heidi Bøhagen og Therese G. Eide “er en bok som skiller seg ut blant andre foreldrebøker fordi den ikke er skrevet av eksperter på småbarn eller psykologer, men av helt vanlige mennesker som lever helt vanlige liv med små barn. Det er gjenkjennelig i aller høyeste grad, skrevet på en respektfull måte i forhold til forskjellige måter å være foreldre på. Det er den beste foreldreboka jeg har lest på lenge fordi det er full av humor uten å latterliggjøre, gode fortellinger fra egne liv uten å bli privat [...] Jeg tror veldig mange småbarnsforeldre trenger å lese akkurat denne boka og jeg håper at flere enn meg kjøper inn et eksemplar til foreldrehylla på biblioteket og anbefaler den til alle i målgruppa.” (fra e-post av bibliotekar Vera Danielsen Lindbach på e-postlista biblioteknorge, 24.06.19)

“I andre etasje [i Sølvberget bibliotek i Stavanger], inne blant småbarnsbøkene og bildebøkene, har vi en egen bokhylle med foreldrelitteratur. Her har vi blandet faglitteratur og skjønnlitteratur som handler om småbarnstilværelsen. Her er det både dikt, personlige fortellinger, og bøker fra diverse eksperter og psykologer som skal gjøre det lettere å oppdra barn! Om du trenger trøst eller tips, humor eller alvor. [...]

Foreldremagi: syv enkle steg for å lykkes med oppdragelsen
Hedvig Montgomery

Alle foreldre ønsker at barna deres skal ha det bra, og at barn og voksne skal ha det bra med hverandre. Denne boken handler om hvordan man kan få til dette. Blant temaene som tas opp er hvordan man skaper selvtillit hos egne barn, hvor man kan

forberede dem på sorger og utfordringer i livet, konflikt og sinne og de vanligste feilene foreldre gjør. Dette er den første boken i en planlagt serie. Hedvig Montgomery er psykolog og har 20 års erfaring som familierapeut. Hun har skrevet boken i samarbeid med journalist Eivind Sæther. [...]

Hvordan snakke så barn vil lytte & lytte så barn vil snakke
Adele Faber & Elaine Mazlish

Dette er bestselgeren som vil gi deg det du trenger for å få et bedre forhold til barna dine – og deg selv. Boken har fått mye skryt av foreldre og profesjonelle over hele verden. Adele Faber og Elaine Mazlish har en jordnær, respektfull tilnærming som viser hvordan livet med barn i alle aldre kan bli mindre stressende og mer givende. I denne 30-års jubileumsutgaven deler de prisvinnende ekspertene sine nyeste kunnskaper og forslag med utgangspunkt i tilbakemeldinger de har fått gjennom årenes løp. [...]

Hjerteforeldre: de fem enkle stegene som bygger barnets selvtillit og hjelper dem å vokse sosialt, emosjonelt og intellektuelt
John Mordechai Gottman

I “Hjerteforeldre” beskriver John M. Gottman hva som skal til for å bygge barns selvtillit og styrke dem på alle livets områder. Hans forskning viser at det foreldre gjør i de kritiske øyeblikkene er med på å avgjøre hvor barna deres ender opp sosialt, helsemessig og emosjonelt. Forfatteren viser til fem enkle steg som kan ha grunnleggende betydning for barnets utvikling. John M. Gottman er professor emeritus i psykologi.” (Marta Breen i <https://martabreen.wordpress.com/2009/09/14/enda-mer-foreldrelitteratur/>; lesedato 02.07.19)

“[B]ortsett fra Benjamin Spocks klassiker *Barnet* [1946] – som var den første i sjangeren – er de [noen spesifikke verk] skrevet av og for skandinaver, noe jeg mener gjør dem særlig velegnet til å belyse meningsforhandlinger i nettopp denne kulturelle konteksten. *Den eldste er altså Barnet. Sunn fornuft i barnestell og oppdragelse*, som ifølge det norske forlaget er “verdens mest solgte bok, nest etter Bibelen”, og som gir foreldre “retningslinjer [som] har gyldighet for alle barn og alle foreldre, uansett land, rase eller kultur”. Denne boka kom først på norsk i 1953, og er utgitt i mange nye utgaver etter det. [...] I 1984 kom Anna Wahlgrens *Barneboka*, og i 1990 Eivind Blikstads *Når menn blir fedre. Et knallhardt forsvar for nye verdier*, som ble fulgt av *Heimevernet. Fedre og barn på nye eventyr* i 1992. Den første er knyttet til svangerskap, fødsel og spedbarn, den neste til småbarn. Som titlene antyder, tar de to siste spesielt for seg mannlighet og faderskap. Interessant nok argumenterer alle bøkene for at far skal engasjere seg i omsorg for barna sine, “bli en virkelig far fra første stund”, som Spock uttrykker det. Det å gjøre menn til ‘omsorgsfedre’ kan altså beskrives som et diskursivt prosjekt. Men innenfor dette prosjektet er det betraktelig variasjon med henhold til

både hvordan far skal engasjere seg og hvorfor han skal gjøre det.” (Andenæs 2005 s. 26)

Mange av bøkene inngår “i en diskurs som kan kalles ‘bra for barn’, og den er igjen situert blant annet i diskurser om kjønn og om ‘det gode menneske’ og ‘det gode liv’. [...] Rådgivningsbøker for foreldre kan beskrives som en egen sjanger som gir bestemte forventninger om både innhold og form. Ett kjennetegn er at slike bøker utformes som kunnskapsformidlende på den måten at de er personlige erfaringer og betraktninger, og at forfatteren kombinerer ekspertautoritet med personlig autoritet. Bøkene er handlingsorienterte i den forstand at de sikter mot å få leserne til å handle – det vil si å praktisere sitt foreldreskap – på bestemte måter. Det sentrale innholdet i dem er hva som er ‘bra for barn’, enten det dreier seg om ernæring, vannkopper eller moral. Utgangspunktet er barnets natur – hvordan barn ‘er’ – og av dette avleder forfatterne hvordan barn bør behandles for å bli slik de skal. Både innholdet i ‘barnets natur’ og mål og midler i barneoppdragelsen er naturligvis høyst kulturelle, men i bøkene blir de aktuelle konstruksjonene alltid presentert som uforanderlige kjensgjerninger.” (Andenæs 2005 s. 27)

“I den senere oppdragelseslitteraturen er det blitt formulert som et ideal i seg selv at foreldrene selv må gjøre seg opp en mening om hva som er deres ideal og mål for oppdragelsen er. Den tid er forbi da dr. Spock kunne selge sin oppdragelses-håndbok i 28 millioner eksemplarer. Et samfunn som går mot større grad av individualisme og uavhengighet til kollektive normer, gjør også krav på mer selvstendighet i oppdragerrollen. Slik sett er utgangsposisjonen vanskeligere for dagens foreldre enn i tidligere generasjoner hvor budskapet utenfra var mer entydig. Oppdragelsens arenaer er blitt flere, og svaret på hva den “gode” oppdragelsen består i er blitt mer sprikende. Politikken, profesjonenes og vitenskapens stemmer er mange. Hvorvidt det lar seg gjøre å utlede noen førende idealer for barneoppdragelsen i framtiden, gjenstår å se. Men like fullt vil foreldrene måtte oppdra sine barn. Og de vil – som forfedrene og formødrene har gjort før dem – finne sin personlige løsning i et engasjement for barnas beste.” (<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2002/0005/ddd/pdfv/170251-oppdra.pdf>; lesedato 15.01.20)

“Anna Wahlgrens bok om barneoppdragelse, *Barneboken*, ble lest i stykker av unge, søkende foreldre på jakt etter gode råd på 80-tallet. Wahlgren var et forbilde for mange, men hjemme var det ikke like idyllisk. En av “supermammaens” døtre, Felicia Feldt, har skrevet bok om sin oppvekst, og hun kan fortelle om en hemningsløs oppvekst bestående av alkohol, seksuelle overgrep, en fraværende mor og stadig redsel. [...] Gjennom barndommen ble Felicia og hennes åtte søsken brukt til å bygge morens varemerke i media. De var med på pressekonferanser og stilte mye i media.” (<https://www.tv2.no/a/3971717/>; lesedato 15.01.20)

“[A]ntakelig har de siste tiårenes diskurs og reformer skapt større bevissthet om betydningen av barneomsorg – men det har ikke ført til noen vesentlig

oppvurdering av husarbeid. Det er fremdeles et kvinneanliggende, trass i den lovende tittelen *Slik blir du husets herre* (Almaas 2002) – på en veiledningsbok om rengjøring.” (Andenæs 2005 s. 37)

Mammalitteratur

Også kalt bl.a. “mom lit”. “Many mom-lit authors started as single women writing chick lit. Now, as one editor explained, they have become mothers” (<https://www.nytimes.com/2006/12/17/fashion/17MomLit.html>; lesedato 03.12.19).

“I’m annoyed that the term “mom lit” – like “chick lit” – automatically dismisses books about women’s experience as marginal or inferior. Write about something as messily human and definitively female as motherhood, and your work gets pigeonholed as ladies-only frivolity. As one author told the Times, “It’s a little defeating to be thrown into a pot of mommy lit as if nobody except women my age or my grouping would be interested.” [...] I think it’s important that people write about motherhood today, with its frustrations and rewards, and give voice to the challenges that still exist for career-oriented women. These writers have the potential to help a lot of women feel a little less alone.” (Catherine Price i https://www.salon.com/2006/12/19/mom_lit/; lesedato 03.12.19)

Lise Galaasen, som har skrevet *Mammaliv blant englebarn og bøllefrø* (2004), “mener kravene om å være perfekte foreldre har gått for langt. [...] Hun lette etter litteratur om morsrollen som hun kunne kjenne seg igjen i, men fant den ikke. Da bestemte hun seg for å skrive boken selv. - Jeg har prøvd å skrive en bok som folk kan kjenne seg igjen i. Jeg tror vi mødre trenger å kunne le av tabbene vi gjør, slappe av og tenke at vi likevel er gode nok, sier Galaasen. I boken beskriver hun en familie på fire som opplever gode, dårlige, stressede og lykkelige øyeblikk. Strømpebukser som forsvinner, og oppvasken som hopper seg opp. En helt alminnelig familie med andre ord. - Jeg synes veldig ofte at vi gjennom mediene blir presentert for familier som tilsynelatende er perfekte på alle områder. Det er de sikkert ikke, men det skaper en følelse av at listen ligger veldig høyt, sier Galaasen.” (<https://www.vg.no/forbruker/helse/i/kqQ3k/bruk-humor-i-morsrollen>; lesedato 25.11.19)

I *Beklager, jeg må være mamma: Mammadamens bekjennelser* (2013) forteller Karianne Gamkinn “om hverdagslivet med mann og to små barn. Da hun ble gravid sverget hun på at hun ikke skulle forandre seg, men fortsatt prioritere karrieren. Men med høyt tempo på jobb hver eneste dag merket hun plutselig tidsklemma på kroppen. Hun satt på jobbmøter med melkespreng i brystene og lengtet etter sønnen som hadde begynt i barnehagen. Da hun ble gravid med neste barn endte det med at hun sa opp jobben og startet eget firma, slik at hun selv kan styre tiden. Firmaets visjon er mer tid med barn og familie. Hva er det egentlig som skjer med kvinner når de blir mammaer? Hvordan er det å være mamma i dag? Hva er det viktigste, er det kaffekoppen med kollegaen eller de små barnehendene rundt halsen din? Alle

snakker om at man må nyte småbarnstiden, men hvordan gjør man det? Her får du ærlige historier fra en småbarnsfamilies hverdag med tidsklemma, dårlig samvittighet, beklagelser, barn som ikke vil i barnehagen og sjefer som ikke forstår, men også om en hverdag som inneholder livets lykkeligste øyeblikk.” (<https://sites.google.com/site/purgomicxi/beklager-jeg-maa-vaere-mamma-idixw>; lesedato 25.11.19)

Anne Lindmo og Helle Vaaglands *Heia mamma!* (2007) handler om “graviditet, fødsel og livet i småbarnsfamilien. Det handler om den store brutale lykken og om de knøttsmå praktiske detaljene. Om å være kvalm i sjela, om å ha en alien i magen, om å vrenge seg selv og føde et barn, om å vente på lykken og føle angst, om å huske ekstra votter og kjempe for mer søvn, om å jobbe som et dyr, og om å føle seg mislykket. Dette er en bok som vil gi gjenkjennelse, trøst og pågangsmot for ferske mødre.” (Marta Breen i <https://martabreen.wordpress.com/2009/09/14/enda-mer-foreldrelitteratur/>; lesedato 03.07.19) “Kvar generasjon kvinner er mødrer av si tid. Det er hovudtanken bak mammaboka til Anne Lindmo og Helle Vaagland. [...] “Heia mamma” er eit viktig litterært tilskot og utgjør ei heilt essensiell motvekt til all den politisk korrekte mammalitteraturen som finst der ute. Boka fyller eit tomrom, trass i kva surmaga gammalfeministar og betrevitande barnelegar måtte meine om saka. [...] Ei av dei sterkaste sidene til boka, er korleis ho stiller spørsmål ved fleire uskrivne reglar og vedtatte “sanningar” kring graviditet og fødsel. Som at ein ikkje skal fortelje nokon om graviditeten før det har gått tre månader, i tilfelle ein aborterer: “Rundt omkring på norske arbeidsplasser løper kvalme damer langs korridorene, frem og tilbake mellom kontorpult og do. Med spy i munnviken presser de frem små, grønne smil. For ingen må vite noe.” [...] Og er ein verkeleg ei så dårleg mor, om ein ikkje maktar å fullamme i dei seks månadane som ammepolitiet tilrår? “Ingen sier et pip når hun [Gro Nylander] klager over at bare 40 % av norske kvinner holder ut til ungen er over ett år. Ingen tør, for morsmelka har blitt hellig. Vi ammende sier aller minst, for vi er alltid redde for ikke å være gode nok mødre.” [...] Botskapen i botn er alvorleg nok og skriv seg inn i ein feministisk tradisjon. Det personlege er det politiske, i aller høgste grad.” (Kari Mathilde Hestad i <https://www.abcnyheter.no/nyheter/2007/02/25/42301/hurra-for-dagens-mammaer>; lesedato 03.10.19)

Den amerikanske juristen Amy Chuas *Battle Hymn of the Tiger Mother* (2011) ble omstridt. “En ‘tigermamma’ synes i stor grad å være en variant av heksen i eventyret, som dytter barna ut av huset med klar beskjed om at hvis de våger å komme tilbake før de er fiolinvirtuoser eller mestrer mattepensumet til fingerspissene, kommer hun til å nekte dem mat og husly. Chua, som er jusprofessor ved Yale, har mottatt dødstrusler for sin oppriktighet, men holder fast ved at hun er en god mor fordi hun gir barna sine gaven selvrespekt.” (Kjetil Johansen i *Aftenpostens* magasin *Innsikt* i mars 2012 s. 83)

Noen bøker skrevet av mødre handler om å ha syke barn. Kristine Lindhøys *Sidespor* (2013) handler om livet i familien med to barn som har alvorlige diagnoser.

Ellen Linde og Heidi Lindes *Resten av livet* (2007) er en roman om å bli mor.

Pappalitteratur

Bøker om å være far, skrevet av fedre, og ment som veiledning for andre fedre.

Eksempler:

Eivind Blikstad: *Når menn blir fedre* (1990)

Alf Tande-Petersen: *Det ble en gutt* (1992)

Finn Bjelke: *Pappa for første gang* (2002)

Levi Henriksen: *De siste meterne hjem: 31 fortellinger om å være far* (2007)

Klaus Sonstad: *Far på ferde* (2007)

Andreas Ekström: *Hemliga Pappan* (2007) – basert på en “pappa-blogg”

Lars-Ludvig Røed: *Pappaboka* (2009)

Peder Kjøs: *God pappa: En håndbok* (2009)

Kjetil Bergman Olsson: *Daddy cool: Kunsten å være pappa* (2010)

Per Asbjørn Risnes jr. har skrevet *Verdens beste pappa: Hakkespettbok for småbarnsfedre* (2007 – 2003?). I et intervju sa han: “Jeg ble irritert over at menn kun var tilgodesett med et par nedsettende setninger i mammalitteraturen. Jeg etterlyste en morsom bok med praktiske tips som jeg kunne identifisere meg med [...] Vi trenger ikke flere pappablogg-på-papir-bøker, men litteratur som speiler papparevolusjonen som har foregått de siste 20 årene. Og gjerne andre enn politisk korrekte byfedre som meg” (*Dagbladet Magasinet* 15. september 2012 s. 78).

Pellegrino Riccardi, forfatter av *Bedre pappa enn sin far* (2010) har fortalt at han ga ut boka “for å forklare min sønn hvem jeg var og hvor jeg kom fra, men endte opp med å forklare til meg selv hvem jeg var. Den selvinnsikten ga meg det jeg trengte for å bli en god pappa. [...] en pappabok som tør å fortelle om den mørke siden av å være pappa, ting som pappaer tenker, men ikke tør si høyt.” (*Dagbladet Magasinet* 15. september 2012 s. 78)

“Pappabøker er foreløpig ikke et særlig definert begrep, likevel er begrepet selvforklarende for mange. Jeg definerer pappabøker for denne oppgaven på følgende vis: Humoristisk og pedagogisk sakprosa skrevet av menn (uten krav om profesjonell kompetanse om barn) for menn som søker kunnskap og råd om å bli en god far. Man kan diskutere definisjonen med både strammere og løsere rammer, men for mitt utvalg er dette uten tvil dekkende. Det er i varierende grad hvor mye som skrives om svangerskap, spedbarnstiden og tid i pappapermisjon mellom bøkene i mitt utvalg. Varierende er også mengden konkrete råd og praktiske opplysninger. Det som står sentralt som fellesnevneren mellom bøkene er hvordan de er skapt for mannen og tar mannens perspektiv og opplevelser i betraktning i tekst og innhold. Humor er også et felles kjennetegn på tvers av bøkene, til og med svangerskapsboken. Altså er det humoristisk og pedagogisk sakprosa, da poenget er at man skal lære noe av disse bøkene om å bli en ‘god far’, uten at begrepet ‘god far’ i seg selv er definert i tekstene. Felles for bøkene er hvordan det gjøres eksplisitt i hver bok at de er skrevet fordi menn er noe grunnleggende annet enn kvinner og trenger bøker som tar dem gjennom svangerskap og småbarns-tiden med menns kvaliteter og ‘menns premisser’ som utgangspunkt. Dette gjelder også svangerskapsboken i en mildere eksplisitt form, men her skapes det eksplisitt i sin form da boken fysisk er delt i to med en del til far og en del til mor. Menn trenger noe eget for menn.” (Eliin Hjelme i https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/1900277/master_14_eliinhjelme.pdf; lesedato 24.09.19)

“Dagens pappabok-skribenter er langt fra like klønede [som Alf Tande-Petersen], og de fleste har sluttet å spy når de skifter bleier. Likevel preger vitsene fremdeles sjangeren, og av en eller annen grunn brukes det langt større plass på gulp, spy og bæsje enn i de såkalte “mammabøkene”. [...] Pappabokforfatterne går langt i sin metaforbruk når de prøver å gjøre graviditet og spedbarnsstell forståelig for mannfolk. Jan Størksen skrev sågar sin “Soneforsvar med barn i hus” (2007) med et gjennomgående fotballspråk. [...] kulturhistoriker Kårleiv Vågslid [...] pløyde deretter gjennom det han kunne finne av norske pappabøker, noe som endte med hovedfagsoppgaven “Pater Familias eller bleieskiftarbeider?” (2005). - I mange av bøkene gjøres det et stort poeng av at far er annerledes enn mor, og at han nettopp derfor er uunnværlig. Flere av forfatterne bruker begrep som “maskulin omsorg”, hva nå det måtte bety, sier Kårleiv Vågslid. Han dybdeintervjuet i tillegg en gruppe vanlige småbarnsfedre (les: ikke pappabokforfattere), og fant ut at disse var langt mindre opptatt av å snakke om foreldreroller som kjønne. Et fåtall av dem delte bøkens interesse for farskap på egne premisser, og tanken om menn og kvinner som vesensforskjellige foreldre. - De fleste menn er relativt oppegående, og når de går til det skritt å kjøpe seg ei bok for å lese om barna sine, synes jeg de fortjener at emnet omhandles mer seriøst. Pappabøkene kan fungere hvis målet er å le, men ikke hvis du vil bli klokere på barna dine, sier Vågslid, som dessuten mener de fleste bøkene dreier seg mer om pappaen enn om barnet, og derfor er som selvutviklingsbøker å regne.” (Marta Breen i *Dagbladet* 6. juli 2009 s. 48)

“Der gamle dagers fedre gjemte seg bak avisa, ligger den moderne far på alle fire og leker hele ettermiddagen. Dagens oppvoksende generasjon er dermed den første som har begge foreldrenes fulle oppmerksomhet, så lenge de befinner seg under samme tak. [...] - I pappabøkene gjør forfatteren ofte et nummer av at han leker mye med ungene, og dette med lek og fysisk aktivitet er en viktig del av diskursen om den moderne far. Jeg er usikker på om det er slik dagens fedre er i virkeligheten, eller om det er slik vi vil at omverden skal oppfatte oss. Dette handler nok litt om status, sier kulturhistoriker Kårleiv Vågslid. [...] Mellom alle leketips og gulpevitser, finner vi faktisk spor av alvor i alle de norske pappabøkene. Men om du er på jakt etter den seriøse pappadebatten bør du heller prøve Internett.” (Marta Breen i *Dagbladet* 6. juli 2009 s. 49)

“Den lovfestede pappakvoten ble før helga utvidet til ti uker. Men må babyen sammenliknes med en sportsbil, og oppdragelsen med fotballstrategi, for å få de nybakte fedrene til å lese bøker om å være far? Bølgen av norske pappabok-utgivelser ser ikke ut til å ta slutt. Siden begynnelsen av 1990-tallet har en rekke av landets skriveføre menn, øst av egne tabber og meritter som fedre. Blant de nyeste titlene på markedet finner vi Lars-Ludvig Røeds refleksjonstunge “Pappaboka” (2009), som er en sammenslåing av to tidligere pappabøker og Klaus Sonstads “Far på ferde” (2008) – basert på hans personlige pappaspalte i Adresseavisen. På den mer humoristiske siden havner Finn Bjelkes “Pappa for første gang” (2002) og Per Asbjørn Risnes matnyttige “Verdens beste pappa” (2003). Det var tv-kjendis Alf Tande-Petersen som satte standard for pappabøkernes noe sleivete tone med sin “Det ble en gutt” i 1992. I smårølpete stil beskriver han den usikre og klumsete førstegangsfaren, og sine mange forsøk på å imøtekomme de nye kravene som ble stilt til fedre. På dette tidspunktet var den moderne farsrollen fremdeles i støpeformen, og i flere avsnitt – blant annet det om fars behov for et yrkesliv – merker vi at det har gått nesten tjue år siden utgivelsesdatoen. Dagens pappabokskribenter er langt fra like klønete, og de fleste har sluttet å spy når de skifter bleier. Likevel preger vitsene fremdeles sjangeren, og av en eller annen grunn brukes det langt større plass på gulp, spy og bæsje enn i de såkalte “mammabøkene”. “Hvorfor kan du ikke bare lese de samme bøkene som henne?” spør forfatter Per Asbjørn Risnes jr. i sin bok, før han gir oss svaret: “Fordi de ikke handler om deg. De er like tjukke, selvsentrerte og humørløse som en høygravid matrone to uker over terminen. Mammalitteraturen er skrevet av åttebarnsmødre, ammefascistiske jordmødre eller kvinnelige leger som knapt nevner deg i registeret.” [...] Det er ikke noe galt med å blande litt humor inn i alvor. Noe av bakgrunnen for å skrive boka var jo å ufarliggjøre dette med barnestell for nybakte fedre, sier Risnes jr. [...] - Det virker som om disse forfatterne er livredde for å bli oppfattet som feminine, og at de derfor tar i bruk et veldig maskulint språk, sier kulturhistoriker Kårleiv Vågslid.” (*Dagbladet* 6. Juli 2009 s. 48)

“Så hva består den “maskuline omsorgen” egentlig av? Ifølge avisintervjuer med et par av pappabok-forfatterne står “evnen til å leke” høyt på lista. I mange amerikanske filmer blir baseballhansken brukt som et symbol på det sterke båndet

mellom far og sønn. Eller på et manglende sådant. Og grunnen til at dette oppleves som et sterkt bilde, er nettopp vår idé om at det å leke er blant fars viktigste oppgaver. En god pappa kaster babyen i været så den hylar av fryd, lekesloss på stuegulvet med femåringen og tar seinere med seg ham eller henne på fotballsletta/baseballbanen. [...] Per Asbjørn Risnes jr. tror ikke at det er på lekeplassen den moderne far har gjort størst framskritt. - Jeg tror dagens fedre har en ambisjon og en vilje til å kjenne barna sine og være nær dem. Og så kan det jo hende at noen bruker fysisk aktivitet for å komme dit, sier han.” (*Dagbladet* 6. Juli 2009 s. 48)

Amerikaneren Brian A. Klems ga i 2013 ut boka *Oh Boy, You're Having a Girl: A Dad's Survival Guide to Raising Daughters* (2013). “It’s easy to imagine how you’d raise a boy – all the golf outings, lawnmower lessons, and Little League championships you’d attend – but playing dad to a little princess may take some education. In “Oh Boy, You’re Having a Girl,” Brian, a father of three girls, shares his tactics for surviving this new and glittery world. From baby dolls and bedtime rituals to potty training and dance recitals, he leads you through all the trials and tribulations you’ll face as you’re raising your daughter. He’ll also show you how to navigate your way through tough situations, like making sure that she doesn’t start dating until she’s fifty. Complete with commandments for restroom trips and properly participating in a tea party, “Oh Boy, You’re Having a Girl” will brace you for all those hours playing house – and psych you up for the awesomeness of raising a daughter who has you lovingly wrapped around her little finger.” (Jessica Page Morrell og Brian Klems i <http://www.writersdigest.com/online-editor/how-to-create-an-antihero-that-readers-love>; lesedato 20.09.16)

I masteroppgaven *Farsinstinkt, mente du morsinstinkt? En analyse av norske pappabøker* (2014) skriver Eliin Hjelme: “I mannsrolleutvalgets sluttrapport ble det skrevet at likestilling også må omhandle menn på kvinnearenaer (NOU 1991:3). En arena hvor kvinnen kan sies å fortsatt være hovedperson er i barneomsorgen. Forståelsen av fedre og godt farskap har endret seg mye over en relativt kort periode. Likestillingspolitikk og fedrekvoten har bidratt til nye forståelser av den gode far, og menn skal nå ta sin plass i denne kvinnearenaen. Med dette nye farskapet har det oppstått en ny form for materiale til menn som skal bli fedre for første gang. Foreldrehandbøker skrevet for menn kaller vi i dag for pappabøker. [...] Litteratur om fedre og litteratur til fedre har endret seg i takt med endring i norsk familieliv og politikk [...] Pappabøkene tar hensyn til det nye farskapet og menns liv i utformingen og for selve innholdet.” (https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/1900277/master_14_eliinhjelme.pdf; lesedato 24.09.19)

“De første foreldrehandbøker spesifikt siktet mot menn som ble tilgjengelig i Norge, var ikke norske. En av de første tilgjengelige var *The Expectant Father* opprinnelig utgitt i 1975 som ble oversatt fra engelsk og utgitt på norsk i 1983 (Lorentzen 2012). Den første pappaboken skrevet av en norsk forfatter ble utgitt i

1990, skrevet av Eivind Blikstad. Med denne boken *Når menn blir fedre – Et knallhardt forsvar for myke verdier* (Blikstad 1990) og oppfølgeren *Heimevernet. Fedre og Barn på nye eventyr* (1992) satte Blikstad en start for sjangeren og skapte et rom for flere norske mannlige forfattere i barneomsorgens litteratur. Pappabøkernes premiss er at de er basert på menn, deres erfaringer og egenskaper. Blikstad selv skrev at hele babybransjen var et eneste 'kvinnemonopol'. Dette ville han få bukt med og skrev derfor sine bøker for å gi plass til menn rundt stelletbordet. Tanken hans var at menn er vesensforskjellig fra kvinner og menn skal holde sin 'egenart i omsorgsarbeid'. Hva egenarten er og hva som er det unikt mannlige blir ikke besvart av Blikstad, men den er like fullt grunnleggende for bøkene. Menn trengte noe annet å lese enn kvinnene og bøker som er blitt utgitt etter dette har også holdt den 'mannlige egenart.' (Eliin Hjelme i https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/1900277/master_14_eliinhjelme.pdf; lesedato 24.09.19)

I Eivind Blikstads *Heimevernet* (1992) brukes humor og påfallende metaforer: "Denne delen "handler [...] om de reglene vi [menn] må lære oss dersom vi vil spille 'omsorgsball' " og beskrives som "et internt oppgjør i herregarderoben". Innholdet posisjoneres som kjønnsmessig kontroversielt: "Hvis du syns at barnets mor får for mange gratispoenger mot deg i de følgende kapitler, så riv dem heller ut før hun leser dem" (s. 61). [...] En serie praksiser (overfor enten barnet eller moren) blir karakterisert med ord som "sutrete", "furten", "lumpent", "billig preik og fine ord" – kort sagt "oppførsel som ikke er mannfolk verdig". Menn som utfører dem blir omtalt som for eksempel "mer primitive enn aper", "skikkelige kryp", "helt puddinger", "dårer og våsemikler". Kort sagt: "For taper-typene blant oss, de som innerst inne synes at 'ungegreier' er kvinnfolkarbeid og at menn som jobber med barn er bløte i pappen, er denne boken fullstendig verdiløs." (Blikstad 1992, s. 9)." (Andenæs 2005 s. 35)

"Et viktig trekk i pappabøkene er at de ikke skal være skrevet av eksperter og jordmødre slik som i kvinners bøker gjerne var og fortsatt er. Pappabøker skal gjerne skrives av normale mannfolk med barn som kan dele erfaringer og råd. Dette fremstår langt mer som råd fra mann til mann, om å være menn (med barn). Vi kan derfor se disse bøkene som en form for åpen samtale mellom menn. En mann kan gi sine råd til mange andre menn uten nærhet i tid eller rom, og nye menn kan påvirkes og skrive nye bøker og føre råd videre til andre menn. Slik har menn skapt en kameratslig plass hvor de selv bestemmer og kan lære å være nye fedre. [...]" (Eliin Hjelme i https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/1900277/master_14_eliinhjelme.pdf; lesedato 24.09.19)

"Jørgen Lorentzen gir flere sider til pappabøkene i *Fra farskapets historie i Norge. 1850-2012* (2012). Han skriver at det er særlig to iøynefallende trekk i måten bøkene er utformet. Disse er bruk av humor og ideen om forskjell; hvordan menn har noe unikt å bidra med i barneoppdragelsen. Menn er humorister, skriver Lorentzen: "fedre skal ikke skremmes bort fra å ta sitt ansvar, de skal lokkes inn

ved å vise hvor morsomt dette kan være” (Lorentzen 2012: 123). Humor i maskulin metaforikk og retorikk skal bringe barneverden nærmere menn. Poenget bak humoren skal ikke være å gå glipp av, men bak humoren ligger et klart budskap og alvor (Lorentzen 2012). [...] Kårleiv Vågslid (2005) skrev en masteroppgave hvor han kombinerte intervju med menn og analyser av pappabøker for å se på menns foreldrepraksis og hvordan menn selv konstruerer sin forståelse av farskap i lys av ideen om den ‘moderne pappa’. Han fant at det var forskjeller mellom hvordan pappabøkene og menn selv forholder seg til barns naturlige behov og hva som ‘er best for barnet’. Den skråsikkerheten i bøkernes fokus på maskuline egenskaper som noe som skal være bra for barna på utvalgte områder er noe informantene selv ikke ga like sterkt uttrykk for. De unike mannlige egenskaper var ikke vektlagt i praksisen til menn, og flere så *egentlig* ikke seg selv som så annerledes fra mor som bøkene gjorde.” (Eliin Hjelme i https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/1900277/master_14_eliinhjelme.pdf; lesedato 24.09.19)

“Bøkene skal lære vekk, men også være underholdende. Risnes etablerer fort at humor er nødvendig i en pappabok når han skriver “Det var et tydelig vakuum etter noen som snakket til menn, slik at menn kunne forstå det. Med korte setninger, bruksanvisninger og en dårlig vits på kjøpet” (Risnes 2007: 8). Dette er et virkemiddel han forteller flere kvinner har merket seg, og er misunnelige over at menn har i bøkene sine, når kvinnenens bøker bare gir prestasjonsangst. Han hentyder med dette at menns bøker skal unngå å gi noen form for prestasjonsangst, og gi glede og informasjon. Lorentzen har studert humoren i norske pappabøker og sier “Det skal være vanskelig selv for den som har tungt for å lese, å miste poenget i disse bøkene” (Lorentzen 2012: 125). Humor underbygger bøkernes poeng på en måte som gjør at alle forstår hva som er viktig. Humor er et pedagogisk virkemiddel, og fungerer også for å gjøre det lettere å ta opp særlig følsomme eller alvorlige tema. Humor skal ufarliggjøre farskapet og bidra til at menn skal lokkes inn ved å vise hvor morsomt farskapet kan være.” (Eliin Hjelme i https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/1900277/master_14_eliinhjelme.pdf; lesedato 24.09.19)

“Det første premisset for Pappabøker er at de er skapt for menn som venter barn og de skal være på menns egne premisser. Bøkene er formet etter deres behov og skal lære vekk noe menn ikke kan fra før. De måtene menn er annerledes på, har andre behov, andre bekymringer og har noe spesielt å ta hensyn til er grunnlaget for informasjonen som kommer frem. Vi ser hvordan menn får sin velkomst i mitt utvalg av bøker: “Mine feil. Min bok. Men det du sitter igjen med etter å ha lest denne boken (som kjæresten din antakeligvis kjøpte) er følelsen av at du ikke er alene. Alle har nemlig dummet seg ut før deg. [...] Og dér har vi det. Det er akkurat dét denne boken er: en trøstebok. Det er da noe ...” (Bjelke 2002: 7). “I denne boken får du hver uke en ny pappatekst. Forhåpentligvis vil tekstene gi deg støttende ord og oppklarende råd. [...] Ingen vil kjenne seg igjen i alt, men alle vil kjenne seg igjen i noe” (Svangerskapsboken 2012: 4). “Denne boken er en fadder for deg som er på vei inn i farskapet akkurat nå” (Risnes 2007: 10). Den

grunnleggende intensjon er å være til hjelp og trøst. Det blir fra starten etablert at å dumme seg ut og begå tabber og å være usikker er en selvsagt del av det å bli far. Bøkene skal være din fadder, en som holder deg i hånden da du begir deg ut på noe helt nytt. I disse bøkene skal leseren få visshet om at han ikke er alene om å være redd for å dumme seg ut. Pappabøkene skaper en plass til seg selv ut fra antakelsen om menn som trenger trøst, råd og en fadder på veien videre.” (Eliin Hjelme i https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/1900277/master_14_eliinhjelme.pdf; lesedato 24.09.19)

“Det bøkene tilstreber å si er, ‘dere kommer til å være flinke fedre, dette får dere til og det blir gøy’. Teksten uttrykker derimot ikke dette målet når vi leser grundig. Der menn skal få oppmuntring blir de fortalt at mødre alltid er bedre. Uansett hva menn gjør, er det feil fordi det ikke er likt det mor gjør. Budskapet vi tar med er at menn kan være flinke fedre *til tross* for at han er mann. Denne analysen har avslørt et paradoks. Her hvor menn skal få vite at de er gode fedre ligger en grunnleggende systemlogikk som stopper muligheter for denne forståelsen. Det blir umulig å forstå menn som gode fedre, fordi den grunnleggende forståelsen av kjønn plasserer kvinner over menn; mødre er den første i foreldreskapet og far blir ‘den andre’. Andre forståelser av farskap og menn hindres når vi skriver dem gjennom en grunnleggende kjønnsforståelse grunnlagt i dikotomien kultur–natur. Denne selvmotsigelsen mener jeg skaper et ‘pappabokens paradoks’ hvor helheten tilstreber å være inspirerende og oppmuntrende, men teksten uttrykker menns ubrukelighet og “selvfølgelig ikke” i sammenligning med mor. Pappaboken skal være utelukkende på menns premisser, likevel fremstår mor som overlegen der fremstillingen av menns skal vekke oppmuntring gjennom humor og trøst. Det er som om teksten sier: “Vi kan være flinke, men vi tror ikke på det selv fordi mor er uansett bedre”. Pappabøker skal trøste og hjelpe en leser til å bli en bedre far. Måten disse bøkene formes ut fra en selvfølgelig utilstrekkelighet tar paradoksalt nok ifra leseren evner og selvtillit gjennom natur, opplæring og kultur. Det fremtrer en tydelig ironi over at bøker som skal hjelpe menn og skape bedre fedre reduserer dem til et kjønn som ikke kan klandres for deres mangel på evne. Når bøkene posisjonerer mannen som noe unikt ut fra kvinner, underbygger det hans mangel på selvfølgelighet og naturlige evner med barn. Målet om å vise menns unike egenskaper faller i skyggen av kvinnen.” (Eliin Hjelme i https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/1900277/master_14_eliinhjelme.pdf; lesedato 24.09.19)

Alle artiklene og litteraturlista til hele leksikonet er tilgjengelig på <https://www.litteraturogmedieleksikon.no>